

KATONA ZOLTÁN

OLIMPIKONOK ÉS VILÁGBAJNOKOK EGY KISVÁROSBÓL

Székelyudvarhely rövid sporttörténete

A székelyföldi település egyértelműen iskolavárosi jellegének köszönheti, hogy a testedzés, valamint a sport különböző szakágai gyökeret tudtak verni, de az, hogy egyesületek, majd klubok szintjén is működni tudjon, az adott politikai rendszertől vagy a gazdasági szférától függött. Székelyudvarhely több sportágban országos hírű csapatokat, valamint sportolókat adott és nevelt ki, a városból olimpiikonok és világbajnokok is származnak.

Tornaünnepélyek és versenyek

■ A 19. század második feléből fennmaradt iskolai évkönyvekből, illetve értesítőkből többek között azt tudhatjuk meg, hogy a század hetvenes éveiben már mindegyik udvarhelyi iskolában létezett órarend szerint szervezett testnevelés a diákok számára. Az oktatási intézményekben tornavizsgákat tartottak, és az 1875–76-os tanévben már díjazták a „szabad ugrásban”, a rúdugrásban, illetve a kötél- és rúdmászásban kitűnőt teljesítő tanulókat.

A székelyudvarhelyi sportélet egyik későbbi bölcsője is ekkor jött létre: a Kollégiumkertet a Református Kollégium egykori rektor-professzora, Magyarósi Szőke József adományozta teljes vagyonával együtt iskolájának 1866-ban (akkor kb. 8–10 ezer forint értéke lehetett) azzal a kikötéssel, hogy ez a hely a kollégium diákságának tanuló- és játszóhelye legyen. A katolikus gimnáziumban a testnevelés 1870-től lett rendszeres.

Az iskolában már tantárgynak számító tornaórákról az értesítők megjegyzik, hogy azokban az években a diákok futásból, birkózó- és társasgyakorlatokból, katonai sor- és szakaszgyakorlatokból, „tornászati rendgyakorlatokból” vizsgáztak, illetve voltak ügyességet igénylő gyakorlatok a tornaszereken.

tantárgy, 1886-tól heti két órában szerepelt a tantervben, 1887-ben a tanév végén pedig már tornaversenyt is tartottak, amelyen tanárok, iskolapártolók ajánlottak fel a jutalmat a legjobb tornászoknak, futóknak és ugróknak. Az iskola 1880–81-es tanévről készült értesítője Solymossy Endrét mint „okl. főgymnasiunumi tanár és okl. középiskolai tornatanító” említi, aki „tanította a tornászatot az egész gymnasiumban, heti 4 órában”.

Iskolák közötti tornaversenyekről a 19. század kilencvenes éveit tudunk: ekkor már labdajátékokban, szertornában és atlétikai számokban mérték össze az erejüket a diákok. A század nyolcvanas éveiben éves hagyománynak számított a gimnáziumban a legjobb ugró „10 frankos arannyal” való díjazása. 1896-ban a millenniumi ünnepségeken Budapesten magyar tanulók országos tornaversenyén a gimnázium 31 tagú csapattal vett részt Soó Gáspár igazgató és Tamás Albert tornatanár vezetésével. Az iskolában már tantárgynak számító tornaórákról az értesítők megjegyzik, hogy azokban az években a diákok futásból, birkózó- és társasgyakorlatokból, katonai sor- és szakaszgyakorlatokból, „tornászati rendgyakorlatokból” vizsgáztak, illetve voltak ügyességet igénylő gyakorlatok a tornaszereken. „A tornatanítást (...) Tamás Albert főgymn. r. és okl. tornatanár vezette heti 8 órában”, jegyzi meg az 1886–87-es értesítő, amelyben először találjuk a „labda- és más társasjátékok” jelzést. Azt nem tudjuk, hogy ekkoriban a labdajátékok alatt pontosan mit értettek, mert az Angliában játszott „foot-ball-ra” egyelőre még nem utalnak az adatok, de az tény, hogy az elkövetkező egy évtizedben, a 20. század első éveiben előrelépés volt ezen a téren, hiszen a gimnáziumnak 1912-ben már volt futball-, füleslabda-, atlétikai és vívócsapata is. Ami a futballt illeti, a székelyudvarhelyi születésű Felméri Lajos tanár lehetett az

Dr. Felméri Lajos

egyik első erdélyi magyar ember, aki angliai és skóciai tanulmányútjai után többek között az atlétikát, a focit, a krikettet és más játékokat is elterjesztett Kolozsváron, ugyanakkor nevéhez fűződik a Kolozsvári Atlétikai Club (KAC) megalapítása is. A *neveléstudomány kézikönyve* című, 1890-ben Budapesten megjelent kötetében külön fejezetet szentel a különböző mozgásformáknak, illetve játékoknak, részletesen ír az olyan tevékenységekről, mint az atlétika, a hegymászás, az ökölvívás, a birkózás, a vívás, a korcsolyázás, illetve egy labdás játékról: „...az angoloknál különösen a kirúgó labda (foot-ball) van elterjedve, mely főként a lábakat foglalkoztatja”.

A huszadik század elején Székelyudvarhelyen igen nagy népszerűsége lett a városi tornaünnepélynek, amelyet elsősorban a Kollégiumkertben tartottak. A főleg diákok által bemutatott gyakorlatok között különböző atlétikai és tornaszámok szerepeltek, de a labdajátékok is helyet kaptak, például az eleinte „hazena” néven ismert játék, amelyből a kézilabda fejlődött ki.

A legudvarhelyibb sportág: a kézilabda

■ A székelyföldi kisvárosok között a kézilabda szempontjából kétségkívül kivételnek számít Udvarhely, ugyanis e sportág alapjait már a harmincas években lefektették, és ha hullámokban is, de mindig volt valamilyen szinten játszó együttese a városnak. A harmincas évek végén szervezte az első női csapatot Ferencz Árpád gimnáziumi tanár az iskola tanulóiból, a negyvenes évek végén pedig a

férfiaknál szokott össze egy olyan ütőképes csapat, amely az ötvenes évek elején már a legfelsőbb osztályban játszott, válogatott játékosokat adott az akkor még nagypályán játszott sportágnak. A női csapat a hetvenes években érte el a legjobb eredményt, 1976-ban bronzérmert nyert, két játékosa, Magyar Mária és Miklós Magdolna a montreáli olimpián is részt vett – utóbbi fia, Ilyés Ferenc is kiváló kézilabdázó lett, a magyar válogatott tagjaként kétszeres olimpikon (Athén, 2004 és London, 2012), jelenleg a Magyar Kézilabda-szövetség elnöke. Férfikézilabdában Orbán István személyében kétszeres világbajnoka (1970, 1974) is van a városnak. A Tehnoutilaj együttese a nyolcvanas-kilencvenes években másodosztályos volt, majd 2005 és 2018 között íródott minden idők legsikeresebb udvarhelyi kézilabdacsapatának története: a Székelyudvarhelyi KC ebben a periódusban ezüstérmert és két bronzérmert szerzett az országos felnőttbajnokságban, 2015-ben nemzetközi trófeát is szerzett a Challenge Kupa elhódításával. Nem véletlen, hogy az MKSZ napjainkban is Székelyudvarhely központtal működteti a Székelyföldi Kézilabda Akadémiát. A sportágnak egy kétszeres világbajnokot is adott a város, a hetvenes években Orbán István a Steaua és a nemzeti válogatott kapusa volt.

A foci: népszerű, de eredménytelen

■ Ami a labdarúgást illeti, mint mindenütt, itt is a legnépszerűbb sportág volt, a Hargita Testedző Egylet 1919. évi megalakulásakor is az elsődleges szempont egy futballcsapat működtetése volt. 1921. június 19-én játszották az első hivatalos labdarúgó-mérkőzést Székelyudvarhelyen: a Kollégiumkertben a helyi Hargita Testedző Egylet futballcsapata barátságos mérkőzésen 3:0-ra legyőzte a Székelykeresztúri Athletikai Club (KAC) csapatát – hivatalosan ez a dátum az udvarhelyi nagypályás labdarúgás születésnapja, bár forrásaink szerint a futball-labda már legalább tíz évvel korábban megjelent a városban, és iskolák kö-

A Székelyudvarhelyi Hargita 1921. augusztus 6-án, álló sor (balról jobbra): Sorger János, Kiss István, Göllner Ottó, Papp-Zakor Endre, Egyed Ferenc, Balázs (?), Páll János, Bíró Gyula, Péter József, középső sor: Ferenczi Jenő, Solymosy Jankó, Binder Gyula, alsó sor: az alkalmi partjelző, Binder István, Löbl Lajos, Weigel Lajos

zötti mérkőzésekről is tudunk. Az 1900-ban született Papp-Zakor Endre tízéves volt, amikor Aradról egy úgynevezett „pattogó ballont” hozott, játszótársaival is ő ismertette meg a labdarúgás szabályait Székelyudvarhelyen – évekig volt az együttes játékos, de játékvezetőként és edzőként is tevékenykedett, akárcsak csapattársa, Z. Sebess József. „A második félidőt a Hargita nyitja meg, s alig melegendik bele a játékba, a Hargita centre, Z. Sebess megszökik, s védhetetlen goalt rúg a Braşovia kapujába a félidő második percében. (...) Újrakezdés után a kitűnő formát mutató Sebess újra megszökik, s a Braşovia kapuja előtt labdáját Deákhhoz passzolja, ki azt egy gyönyörű jobb felsősarok lövéssel goallá értékesíti. (...) A Hargita minden embere jól megállotta a helyét. Kiemelkedett Z. Sebess pompás játékával, úgyszintén Deák és Váry és Binder–Weigel hátvédpár” – írta a *Székely Közélet* 1922. május 7-én a Braşovia ellen 2:1-re megnyert meccsről. Papp-Zakor Endre mellett ő a másik atyja az udvarhelyi labdarúgásnak, de talán az egész sport- és cserkészéletnek is. Erdély legelső cserkészcsapatát, a székelyudvarhelyi, Bethlen Gáborról elnevezett csapatot 1912-ben alapította, a kommunizmus alatt betiltott, majd 1990-ben újjáalakult csapat napjainkban már az ő nevét viseli. 1913. szeptember 17-én létrehozta a „testgyakorló-kört” a kollégiumban, de lelkesen oktatott teniszt, atlétikát és más sportjátékokat is, rendezett ökölvívó-mérkőzést, és szervezője volt a tornaünnepélyeknek is.

A Hargita mellett 1928-ban létrejött az Udvarhelyi Munkás Testedző Egylet (UMTE) is, amely 1940 és '44 között a Csaba FC nevet viselte. Hargita és az UMTE viszonya azonban nem mindig volt felhőtlen: az 1930-ban elkészült új pályát (ez nagyjából a mai sportcsarnok területén helyezkedett el) utóbbiak is szerették volna használni, ebből is vita lett, majd arra is volt példa, hogy egyes játékosok mindkét csapatban megfordultak a harmincas években, de még a két együttes egy-egy barátságos mérkőzése vagy közös edzése is botrányba fulladt durvaság vagy veszekedés miatt.

A háború után az Akarat névre keresztelt csapat már országos szinten is ismert volt, a hatvanas években a Fások néven futó együttesnek sikerült feljutnia a harmadosztályba (ekkor, 1968-ban épült meg a ma is álló stadion), majd egyetlen idényt (1973–74) sikerült a másodosztályban játszani a Székelyudvarhelyi Textilnek. A Székelyudvarhelyi Haladás együttese a nyolcvanas években, a Hargitára visszakeresztelt, illetve 1998 és 2004 között a Budvár FC vitte az udvarhelyi foci zászlaját, majd a 2006-ban létrehozott, ma is működő SZFC került közel a másodosztályhoz, de a 2022. évi osztályozón alulmaradt. A városnak vannak olyan ikonikus labdarúgói, mint az ötvenes években a Bukaresti Rapid színeiben két kupadöntőt játszó Bálint Andor, a Brassói Steagul Roşu kiválósága a hetvenes években, Bálint Ferenc, a László-ikrek, Gyula (II.) és László (I.), de ifjúsági szinten Székelyudvarhelyen pallérozódott a világjáró edző, László Csaba is. A százéves udvarhelyi futballmúltunk egyik igen érdekes kuriózuma volt egy 1986 nyarán lejátszott edzőmeccs: a május 7-én Sevillában a Bajnokcsapatok Európa Kupáját megnyerő Bukaresti Steaua már a következő idényre készülve Szovátnán edzőtáborozott, a bajnokcsapat eljött Udvarhelyre egy felkészülési találkozóra, ahol óriási meglepetésre 4-2-re kikapott.

Két épület: az asztalitenisz-terem és a sportcsarnok

■ Az asztaliteniszezőknek otthont adó, ma is álló, Nagy Ferenc edzőről elnevezett épület az egykori Kollégiumkert területén, a jelenlegi stadion mellett áll.

A Református Kollégium még az 1870-es években építtetett egy faépületet – ebben eleinte tornaszereket tartottak, majd 1890-ben táncterem lett belőle, de 1898-ban egy táncmulatság után az épület leégett. 1911–12-ben megépült a református kollégium új, ma is álló épülete, egy évre rá pedig elkezdték építeni a kollégiumkerti új tornacsarnokot. Ez már nem fából készült, hanem (akkor) egyedi módon vasbeton szerkezetet kapott – ez volt Székelyudvarhely első ilyen építménye. A pályázaton Magyar Vilmos budapesti műépítész terve nyert – ő tervezte a kollégium új épületét is. Az új tornacsarnok építéséhez 1913. április elsején fogtak hozzá, a munka nagyjából egy évig tartott. Az épületet hús vasbeton oszlop tartja, fedele is vasbetonból készült. Nagyterme akkor 160 négyzetméteres volt. A negyvenes évek végén az iskolával együtt államosították. A hatvanas évek végén felépült az új stadion, majd a tornacsarnok mellé a sportszálló, mögötte pedig az Akarat Sportkomplexum a kézilabda- és teniszpályákkal, utóbbiak a kilencvenes évekre leromlottak, majd a 2005 augusztusában bekövetkezett árvíz teljesen eltüntette ezeket a létesítményeket.

Székelyudvarhely sportcsarnoka 1980 ősze óta működik. Története a hetvenes évek elejéig nyúlik vissza, eredetileg kiállításcsarnoknak tervezték az egykori labdarúgópálya helyére (a ma is működő városi stadion 1968-ban épült meg), évekig csak a váza állt. A hetvenes évek elején a város vezetősége, a városi sporttanács arról döntött, hogy a régi futballpálya helyére egy olyan csarnokot építtetnek, amely elsősorban ipari kiállításoknak adna helyet, de sportolni is lehetne benne. Pénz azonban csak annyi volt, hogy a hetvenes évek közepén a terem váza készült el. A „csontváz” vagy „halgerinc” ott árválkodott az új stadion és a művelődési ház között. Akkoriban (és később is) Nicolae Ceaușescu gyakran járt vadászni a környékre, s általában a stadionban szállt le a helikoptere. A rossz nyelvek szerint idegesítette a hatalmas vascsövek látványa, 1976-ban ráparancsolt Ubornyí Mihályra, az akkori polgármesterre, hogy állami beruházásként végezzék el a sportcsarnok építését. A következő években a helyi előljárók kilobbizták, hogy a csarnok ne csak kiállításoknak és pártgyűléseknek adjon helyet, hanem multifunkcionális legyen, tehát sportolni lehessen benne. Az építkezés elkezdődött, maguk a vállalatvezetők irányították azt, minden gyár csoportokat küldött az építkezésre. A játéktér padlóját szászrégeni deszkából készítették, a székek tartóvasait a Tehnoutilajban, a műanyag ülőkéket pedig a Matricagyárban. A csarnok homlokzatán levő dombormű Verestóy Árpád szobrászművész munkája. Az avatóünnepség 1980. szeptember 27-én este fél nyolckor kezdődött, az akkori román női tornászválogatott (edzője akkor Károlyi Béla volt) bemutatót tartott. A nyolcvanas években főleg a másodosztályú női és férfi kézilabdacsapat, az Akarat és a Tehnoutilaj meccsein telt meg a csarnok, de tartottak itt pártgyűlést is, a rendszer-váltás után sok más eseménynek, pl. koncerteknek is otthont adott. A sportcsarnok egyik legnagyobb felújítása 1993-ban volt néhai Hosszú Attila vállalkozónak köszönhetően, 1994-ben sakkvilágbajnokságnak adott otthont a létesítmény. 2005. augusztus 23-án az árvíz elöntötte a játékteret, egy évvel később szinte teljesen felújították, azóta vannak a mostani székek és a játéktér.

Asztalitenisz: amatőr versenyekről a BL-be

■ Az utóbbi évek legsikeresebb sportága az asztalitenisz, amelynek kezdeti szintén a harmincas évek amatőr versenyeihez nyúlnak vissza, az ötvenes-hatvanas években már országos hírű pingpongozói voltak a városnak, ifjúsági szín-

ten pedig a hetvenes évek eleje volt meghatározó Nagy Ferenc edző munkássága kezdetén, aki akkor országos szintű eredményeket ért el tanítványaival, Nagy Leventével és Török Ernővel. A nyolcvanas éveket Fejér-Konnert András országos, majd a kilencveneseket nemzetközi sikerei jellemezték – a sportoló Németországba disszidált, ahol tagja volt a kétszeres Európa Kupa-győztes TTC Jülich csapatának. A kétezres években és napjainkban a György testvérek, István és Szilárd neve fémjelzik az udvarhelyi asztalitenisz, előbbi edzőként és szervezőként aratott maradandót, míg öccse többévnnyi olaszországi légióskodás után tért haza, jelenleg az ISK-SZAK csapatának tagjai, az együttes az elmúlt években rendszeres szereplője volt a Bajnokok Ligájának és az ETTU Kupának.

Ha BL-be nem is jutottak, de országos szinten letették a névjegyüket a birkózók is. Az udvarhelyi birkózás úttörői Gyarmati Dezső és Kovács János voltak, akik 1960-tól kezdve a tanítóképző tornatermében kezdték tanítani a gyerekeket erre a sportágra. A gyerekek rendszeres oktatása a hatvanas évek elejére érett be, a Fásoknak elnevezett csapat tagjai 1961-ben már országos versenyeken vettek részt, két év múlva Káli Dénes több országos versenyen teljesített kiemelkedőt. Az első udvarhelyi országos bajnok Papp Lajos volt, aki 1965-ben megnyerte az országos bajnokságot Iaşi-ban. Ugyanebben az időben Molnár Dénes ifjúsági válogatott volt, mellette olyan ifjú tehetségek értek el komoly helyezéseket országos versenyeken, mint Jakab Gyula, Imreh Dénes, László Ernő, László János és Székely Gábor. A Fások csapata 1967-ben már másodosztályban versenyzett, egy év múlva az élmezőnyben végeztek, 1969-ben pedig bejutottak a legfelsőbb osztályba. A legkiemelkedőbb egyéni teljesítmény ebben az időben László János 1968-as Balkán-bajnoki címe volt a 100 kilogrammos súlycsoportban. A sportág a kilencvenes években is sikeres volt, például László Szabolcs Németországban is professzionális birkózó volt.

Említést érdemel a teke is, 1935 júniusában a Kolozsváron székelő Román Teke-szövetség hitelesítette a Rákóczi Ferenc utcai tekepályát, innen számíthatjuk a tekesport meghonosodását, a férficsapat igen hangzatos sikere volt az 1949 évi Román Kupa elhódítása. A nőknél az Akarat, a férfiaknál a Tehnoutilaj volt a támogató, a múlt század nyolcvanas és kilencvenes éveiben értek el sikereket.

Téli sportokban szintén erős volt Székelyudvarhely, még ha Csíkszereda és Gyergyószentmiklós sikereit nem is közelítette meg. 1904-ben már rendelkezett korcsolyapályával, a hatvanas években síugrásban országos hírű csapata volt. Az Akarat csapata 1956-ban országos második helyezést ért el, 1964-ben Románia Kupát nyert Mósa István edző vezetésével, a legtöbb udvarhelyi sportlót pedig rendszeresen hívták a román válogatott versenyekre is.

Jégkorongban a Küküllő együttese egészen a rendszerváltás utáni évekig működött sikerrel, első, illetve másodosztályban. Az első udvarhelyi jégkorongcsapat 1946-ban alakult amatőrökből Csifó László kezdeményezésére, két évvel később megalakult az UMTE jégkorong-szakosztálya, a barátságos mérkőzéseket a korcsolyapályán játszották. Minden idők leghíresebb székelyudvarhelyi jégkorongozói Török Ernő és tanítványa, a Steauában és a Dinamóban is évekig hokizó Tarcsi András, utóbbi 1968-ban végleg hazatért, és ettől kezdve egészen a nyolcvanas évekig játszott az udvarhelyi hokicsapatban. A 37-szeres román válogatott Török Ernő 1964-ben tért haza Székelyudvarhelyre, a hatvanas évek második felében ő volt a csapat játékos-edzője, utána pedig tanítványa vette át a stafétát.

■ Habár nem azonos sportág a labdarúgással, a teremfutball (nemzetközi elnevezése: futsal) 2002 végén jelent meg Székelyudvarhelyen, és napjainkban a város legnépszerűbb sportágává nőtte ki magát, elsősorban az udvarhelyi csapat sikerei miatt: manapság Székelyudvarhely a romániai teremlabdarúgás fellegvárának számít. A Román Labdarúgó-szövetség 2002-ban írta ki először a bajnokságot, amelynek döntő tornáját több turné után Székelyudvarhelyen rendezték 2003 februárjában. A Jakab Zoltán által felkészített keret elhódította az aranyérmeket, ezt pedig 2005-ben és 2008-ban is megtette, az udvarhelyi az egyetlen csapat, amely az eddigi húsz futsalbajnokság mindegyikén részt vett, több ezüst- és bronzérem után 2020-ban a Román Kupát is megnyerte.

Ami napjainkat illeti, élvonalbeli csapatsportágban egyedül a futsalt és az asztaliteniszt említhetjük, hiszen a kézilabdacsapat a feljutás után egy évvel ki is esett a legfelsőbb osztályból. Világhírnévre tett szert az egyre népszerűbb teqballban Györgydeák Apor és Ilyés Szabolcs, ám a többi, hagyományosnak mondható sportág csak kisebb, ám országos szinten jegyzett eredményeket tud felmutatni.